

Prezentarea Catedralei romano-catolice din Satu Mare și a Colecției de Artă Bisericească

Éva Puskás – László Sulyok

În perioada 2015–2017 a avut loc restaurarea tablourilor de pe altarele laterale ale Catedralei romano-catolice din Satu Mare, efectuată în atelierul de conservare și restaurare al Diecezei Romano-Catolice de Satu Mare. Nici de data aceasta nu ne-am restrâns doar asupra documentării procesului de conservare-restaurare, ci am dorit să aflăm cât mai multe despre originea și autorii tablourilor, precum și despre clădirea în sine. În continuare, pe baza scrierilor apărute anterior¹ despre biserica monument istoric, completate cu noi date² găsite cu ocazia cercetării Arhivei Episcopale, vom prezenta istoria catedralei, incluzând altarele, picturile murale, mobilierul și dotările din interior, precum și lucrările de restaurare aferente acestora, respectiv colecția de artă bisericească din incinta clădirii.

Istoria catedralei până în zilele noastre

Forma actuală a clădirii datează din anii 30 ai secolului al XIX-lea, obținută în urma unei serii de modificări (*foto 1*). Inițial pe amplasament se afla mica biserică parohială cu un turn, construită în perioada 1786–1798, în urma ruinării bisericii Sfânta Maria Mare din cetate. Serviciile religioase nu au fost suspendate pe parcursul construirii, acestea fiind celebrate în clădirea primăriei, aflată la vremea respectivă în locul hotelului Dacia (Pannonia) de astăzi. Edificarea bisericii a fost terminată în 1798 pe vremea parohului Mihály Korom, fiind sfințită în același an, cu hramul Înălțarea Domnului, de către György Tájer, canonicul din Eger. La vremea respectivă, interiorul bisericii a fost decorat cu trei altare, cel principal și două altare laterale dedicate Sfântului Ștefan și Sfântului Ioan. Deși în stare deteriorată, pictura altarului Sfântul Ștefan s-a păstrat până astăzi, fiind identificată pe baza unor însemnări de arhivă (*foto 2*).³

În 1804, când această zonă geografică s-a desprins de Dieceza din Eger și s-a înființat Dieceza de Satu Mare, biserica a devenit neîncăpătoare și a început lărgirea și transformarea ei în catedrală. Lucrările au început pe vremea episcopului, baronul István Fischer (1804–1807), fiind continuate de episcopul Péter Klobusiczky (1807–1821) și încheiate de János Hám în perioada 1830–1837.

Tot atunci s-au realizat cupola, navele laterale, porticul și cele două turnuri, probabil în baza proiectului arhitecturii József Hild din Budapesta. Monumentalitatea intrării principale în catedrală este dată de porticul cu șase coloane corintice, iar deasupra aticului statuile Mântuitorului, ale Sfinților Petru și Pavel păzesc liniștea orașului. În nișele amplasate peste soclul bisericii se află statuile Sfântul Ștefan și Sfântul Ladislau.

Pe vremea episcopului Hám s-a transformat și interiorul bisericii, fiind dotat cu un altar principal și șase altare laterale. Tabloul altarului principal reprezentând Înălțarea Domnului a fost pictat în 1863 de către artistul József Pesky⁴ (1795–1872) la Budapesta (*foto 3*). Tablourile altarelor laterale îi înfățișează pe regele Sfântul Ștefan, Sfântul Ioan Evanghelistul, Cristos pe cruce, Maica Domnului îndurerată, Sfântul Alois și Sfântul Ioan Nepomuc.⁵

La solicitarea episcopului Gyula Meszlényi, Felix Toman din Laibach (azi Ljubljana) a construit altarul principal din marmură de Carrara. Altarul cu caracter clasicist este flancat de statuile Sfinților Petru și Pavel. Registrul inferior al altarului este decorat de o parte și alta cu blazoanele episcopilor János Hám și Gyula Meszlényi, iar pe medalionul central al dulapului de sub baldachin apare scena Cina de la Emaus realizată în tehnica emailului. Deasupra stranelor din lemn de cireș ale canonicilor, de pe vremea lui Klobusiczky, stau creațiile pictorului József Pesky din 1844 reprezentând Salvator Mundi și Fecioara Maria, în vecinătatea cărora se află câte un altar lateral, cel al regelui Sfântul Ștefan și cel al Sfântului Ioan Evanghelistul (*foto 5*). Aceste două tablouri din urmă pictate de József Pesky, datând din 1837 (*foto 6–7*), au fost înlocuite de către Meszlényi cu ocazia reînnoirilor interioare efectuate în cinstea centenarului înființării episcopiei. Picturile originale ale altarelor laterale sunt expuse în sala de conferințe a Palatului Episcopal. Ca autor al noilor picturi este pomenit numele lui Károly Majoros, dar conform datelor din arhivă acestea au fost realizate

¹ Bara 2010.

² Mulțumiri arhivarului Lajos Várady pentru documentele puse la dispoziția noastră.

³ Arhiva Episcopiei, Catedrală, manuscris, pp. 23–24.

⁴ A pictat tablouri de altar în general pe baza unor gravuri, operele sale se regăsesc pretutindeni în Bazinul Carpatic.

⁵ Regele Sf. Ștefan, nr. inv. 807, dimensiuni: 298x149 cm. Sf. Ioan Evanghelistul, nr. inv. 806, dimensiuni: 298x149 cm. Cristos pe cruce, nr. inv. 816, dimensiuni: 360x186 cm. Maica Domnului îndurerată, nr. inv. 811, dimensiuni: 360x186 cm. Sf. Alois, nr. inv. 820, dimensiuni: 250x137 cm. Sf. Ioan Nepomuc, nr. inv. 821, dimensiuni: 250x137 cm. Picturile în ulei au fost realizate pe pânză.

de Thomas Scheuchl⁶, absolvent al școlii de artă din cadrul mănăstirii benedictine din Beuron. Tot el, la solicitarea lui Meszlényi a restaurat picturi murale și icoanele altarelor, totodată pe traveea de boltă din fața galeriei a realizat pictura murală intitulată *Patrona Hungariae*, care este înconjurată de medalioane cu reprezentarea sfințelor femei – Margareta, Elisabeta, Gisella, Kunigunda – ale Dinastiei Arpadiene. În altarele Sfântul Ștefan și Sfântul Ioan sunt depuse relicve ale acestor sfinți.

Pictura cupolei centrale, cu scena Isus, la doisprezece ani, în templul din Ierusalim, realizată în 1836 de János Reidler, a fost restaurată în 1904 de către Thomas Scheuchl, când în registrul inferior printre preoți și înțelepți pictează și portretele lui János Hám și Gyula Meszlényi.

Basorelieful coronamentului de amvon reprezintă de asemenea scena cu Isus, la doisprezece ani, în templul din Ierusalim.

Cristelnița din marmură amplasată în nava laterală este donația baronului István Fischer. Sculptura din lemn aurit, de pe capacul acesteia, reprezentându-l pe Cristos cu Sfântul Ioan Botezătorul și Sfântul Duh în chip de porumbel printre raze, este o completare ulterioară. Flancate de urne aurite, deasupra celor două confesionale, se află tablourile lui János Reidler din 1837, reprezentând Căința lui Magdalena, respectiv pe apostolul Sfântul Petru (*foto 8–10*), încadrate în chenare aurite, cu motive vegetale.

Altarele laterale ale spațiului central sunt decorate cu tablourile monumentale intitulate Golgota și Pietă, realizate de asemenea de către József Pesky. Cele două altare laterale din apropierea intrării principale au fost dedicate sfântului Ioan Nepomuc (*foto 11*) și Sfântului Alois (*foto 12*), tablourile datând de asemenea din secolul al XIX-lea, autorul lor fiind deocamdată necunoscut. Legat de activitatea lui Thomas Scheuchl din 1904, însemnările arhiviste arată că: *”A reîmprospătat tablourile Golgota și Pietă, a reînnoit tabloul altarului Sfântul Ioan Nepomuc, a repictat tabloul cu Sfântul Alois.”*

Pictorul sătmărean Gyula Tóth (1891–1970) a realizat în anii 60 ai secolului trecut picturile murale reprezentând Bunavestire, Nașterea lui Cristos, Fuga în Egipt și Sfânta Familie, amplasate deasupra intrărilor în sacristii și în apropierea celor două capele.

Au fost deschise două capele la dreapta și la stânga intrării principale în catedrală. Capela Fecioarei din Lourdes s-a înființat în 1836 la solicitarea lui Lőrincz Schlauch și a fost amenajată de meșterul silezian Josef Wagner, altarul din marmură de Carrara este lucrarea lui Ignác Mechle din Șoproon. În capela Sfântul Anton amenajată în 1960, a fost expus în decembrie 2012 sicriul restaurat al episcopului János Hám (*foto 13–15*). Sicriul metalic din 1858 provine din atelierul lui Ferenc Schlick din Budapesta, fiind

confectionat din tablă de cupru vopsit, decorat cu piese turnate din bronz în stil Blondel.⁷

Prima orgă a catedralei a fost donată bisericii din Turulung în 1820 de către Klobusiczky, deoarece la această dată s-a finalizat orga construită de Galli.⁸ În 1836 Hám a comandat o orgă nouă din atelierul lui Karl Klöckner din Bratislava, care în 1925 a fost mutată în biserica din Moftinu Mare. Orga nouă are 3 manuale cu 58 de clape, 57 de registre și 4140 de tuburi. Orga proiectată de preotul Jenő Haller, comandată în mai 1914 la constructorul de orgi Ottó Rieger din Budapesta, finalizată în 1925, funcționează și în prezent în galeria deasupra intrării principale. Ultima renovare a fost făcută de clujeanul Csaba Molnár.⁹

Catedrala a fost deteriorată la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, în 1944. Renovarea exteriorului a avut loc în 1957, iar restaurarea interiorului în 1960–1961. Tablourile altarelor și picturile murale au fost restaurate de pictorul clujean dr. László Darkó, zugrăvirea interiorului a fost realizată de sătmăreanul Endre Bódi. Legat de acestea, în expertiza lui Darkó din 20 ianuarie 1959 putem citi următoarele: *„... picturile cupolei s-au degradat din cauza infiltrațiilor de apă, acestea se vor curăța, se vor conserva și se vor restaura după necesități. Picturile murale ale pereților laterali sunt intacte, se impune doar curățarea lor. Pereții se vor curăța, se vor corecta defecțiunile, dacă aceasta nu dă rezultate, atunci se vor zugrăvi de către un zugrav de încredere, utilizând strict culorile originale, adică cele de astăzi. Tablourile altarelor se vor curăța, se vor relăcuși, la nevoie se vor restaura.”*¹⁰

Următoarea renovare interioară s-a efectuat între 1991–1993, lucrările fiind dirijate de pictorul de biserici Lajos Millthaler din Arad. Note contemporane despre restaurare menționează: *„...tablourile și frescele sunt reînnoite și revigorate de artistul care stă la parohie câte două-trei săptămâni ... Acum în cea de-a doua jumătate a lunii martie (1993) a venit din nou. Lucrează repede, păcat că este bătrân.”*¹¹ Deocamdată nu s-a identificat cine a fost restauratorul, dar sperăm că pe undeva vom găsi și numele lui.

Din 2011 în partea dreaptă a Catedralei s-a amenajat camera memorială a Fericitului János Scheffler, episcop martir, și s-a realizat monumentul funerar cu rămășițele sale pământești, ambele proiectate de artistul plastic sătmărean Cristina Sabău Trifu.

În prezent biserica dispune de trei clopote, toate provenind de pe vremea episcopului Tibor Boromisza (1840–1928). Clopotele mari denumite Sfântul Ioan Evanghelist

⁶ Arhiva Episcopiei, Catedrala romano-catolică, Satu Mare, versiunea dactilografată, p. 6.

⁷ Restaurarea sicriului s-a efectuat de către autori în 2012. Turnarea pieselor ornamentale lipsă s-a rezolvat prin intermedierea sculptorului Zoltán Gergely. Mulțumiri pentru ajutor.

⁸ György Gáli (meșterul Galli) primul constructor de orgi din Satu Mare.

⁹ Enyedi 2004. pp.141–147.

¹⁰ Arhiva Episcopiei. Catedrală. Dr. László Darkó: Expertiză, versiune dactilografată.

¹¹ Arhiva Episcopiei. Parohia Catedralei Romano-Catolice, Satu Mare). Anul 1993. Însemnările Parohului Pál Láng, versiune dactilografată.

tul și Inima lui Isus, au fost realizate în 1924, respectiv 1925 în atelierul lui Antal Novotny din Timișoara. Cel de-al treilea clopot a fost turnat în cinstea Fecioarei Maria în atelierul lui Antal Papp la Satu Mare. Clopotul pentru morți din 1638, turnat în atelierul lui Georg Wierd din Presov (Slovacia), cântărește 75 kg și este expus în cadrul Colecției de Artă Bisericească.

Pe timpul episcopului Meszlényi s-a refăcut acoperișul bisericii, atât cupola, cât și șarpantele au fost învelite cu tablă de cupru, înlocuind șindrila degradată. Cele 4212 foi de tablă de cupru au fost furnizate de turnătoria de cupru din Borinka (Borostyánkő, Slovacia). În timpul Primului Război Mondial învelitoarea de cupru a fost rechiziționată, acoperișul fiind învelit cu ardezie și tablă zincată.¹²

Cripta în care se odihnesc mai mulți episcopi și canonici ai diecezei și preoți parohi a fost construită sub corul bisericii pe vremea episcopului Péter Klobusiczky.

În spatele clădirii bisericii, lângă intrarea în criptă, stă statuia de piatră a Mântuitorului, care inițial decora fațada principală a catedralei, însă în secolul al XIX-lea de două ori a fost dislocată de furtună.¹³ Astăzi în locul ei se află statuia Inima lui Isus, ridicată de Meszlényi. În fața intrării principale a catedralei se afla opera sculptorului Pál Lakatos, bustul lui János Hám, din 1999, care a fost înlocuit în ianuarie 2015 de statuia de bronz reprezentând întreaga silueta a lui Hám, opera sculptorului László Zagyva.

Datorită repetatelor intervenții din perioada trecută, Catedrala se transformă, se schimbă atât în interior, cât și în exterior.¹⁴ În cadrul celor mai recente lucrări din 2015–2017, când cu excepția altarului principal, s-au restaurat toate picturile din Catedrală, în mai multe cazuri s-a descoperit anul și semnătura autorului. Menționăm restaurarea tabloului de altar Pieta, în cursul căreia au ieșit la iveală lucruri interesante. Pictura în ulei pe pânză are dimensiuni similare cu cele ale picturii altarului din partea opusă, Golgota (foto 16), având înălțimea de 360 cm și lățimea de 186 cm. Artistul s-a inspirat din lucrarea lui Anthony van Dyck din 1626, compoziția este însă simplificată și parțial remodelată. În timp ce tabloul lui Van Dyck reprezintă și figurile lui Maria Magdalena și Sfântul Ioan Botezătorul cu o stâncă în fundal, în pictura lui Pesky apare corpul neînsuflețit al lui Isus în poala Mariei, iar în fundal doar o cruce și un oraș în depărtare. Altă diferență semnificativă față de Van Dyck este poziția ne-naturală a corpului neînsuflețit, datorită picioarelor strâns împreunate ale lui Isus. Cercetând îndeaproape pictura în cursul restaurării, cu înaintarea procesului de înlăturare a repictărilor, s-a constatat că acest detaliu nu este original, ci o repictare (foto 17–21).

În inventarul de artă bisericească se găsesc două picturi care au la bază lucrarea lui Pesky. Una dintre ele este

un tablou de dimensiuni mai mici din biserica Sfântul Carol de Borromeo din Sighetu Marmației, realizat de către János Reidler în 1838 la Satu Mare (foto 22)¹⁵, cea de a doua este opera lui József Mezey din 1856 și se află la parohia din Ciumești (foto 23).

Aceste două copii înfățișează opera intactă a lui József Pesky, care se presupune că a fost modificată cu prilejul restaurării din 1904, prin intervenția lui Thomas Scheuchl, deși repictarea ar putea fi și mai târzie.

Colecția de Artă Bisericească Gyula Meszlényi¹⁶

Muzeul de Artă Bisericească purtând numele episcopului Gyula Meszlényi, găzduind nenumărate valori importante din punctul de vedere al istoriei culturii și istoriei artelor se desfășoară în șase încăperi ale sacristiei etajate și oratorului de pe latura nordică a catedralei (foto 24).

Atmosfera ateistă și antireligioasă de după cel de-al Doilea Război Mondial a condus la reprimarea bisericii și a practicării religiilor, până la căderea dictaturii comuniste. Naționalizarea școlilor confesionale în 1948, respectiv degradarea diecezei la rang de decanat, au contribuit în mare măsură la înființarea unui colț protejat, în care au fost salvate obiecte de artă bisericească din bisericile și parohiile de pe teritoriul diecezei. În aceste vremuri crâncene locația expoziției actuale a devenit căminul acestor obiecte, servind ca adăpost sigur.

Pe parcursul anilor, din cauza condițiilor de depozitare improprii, operele de artă aduse aici au suferit mari degradări. De asemenea au fost depuse aici și acele obiecte, care datorită stării deplorabile erau considerate aproape de nesalvat.

Ideea înființării unui muzeu eparhial a fost formulată cu mulți ani în urmă, însă realizarea lui presupunea îndeplinirea mai multor condiții.¹⁷ În 2004 a început inventarierea¹⁸, conservarea, restaurarea obiectelor, amenajarea spațiilor de expunere, utilarea și dotarea acestora, iar în data de 20 august 2008, expoziția Colecției de Artă Bisericească a fost deschisă publicului. De atunci ea se mărește în mod continuu.

Obiectele expuse se încadrează în numeroase domenii ale istoriei bisericești și pot fi clasate în mai multe grupe.¹⁹

Una dintre grupe cuprinde textilele, veșmintele liturgice, din care s-a colecționat un bogat patrimoniu. Acestea în general sunt piese din perioada secolelor XVIII–XX;

¹² Arhiva Episcopiei. Catedrală. Acoperișul catedralei, versiune dactilografată.

¹³ În 1852 și în 1875.

¹⁴ În prezent reabilitarea Catedralei este în curs, se restaurează fațadele și elementele ornamentale exterioare, finalizarea lucrării este prevăzută la sfârșitul lunii septembrie 2020.

¹⁵ Și în acest caz identificarea autorului și a datării a fost posibilă în cadrul lucrărilor de restaurare efectuate pe parcursul anului 2016.

¹⁶ Prezentă descriere are la bază prezentarea întocmită anterior de autori: www.szatmariegyhazmegye.ro/Egyhazmegyei_Meszlényi_Gyula_Egyhazmúvészeti_Gyűjtemény.

¹⁷ Puskás 2009.

¹⁸ Inventarierea valorilor de artă bisericească a diecezei de Satu Mare s-a desfășurat între 2005–2007. La realizarea sarcinii au participat: artistul plastic Sándor Muhi și autorii.

¹⁹ La restaurarea obiectelor expuse, pe lângă autori, au participat restauratorii de metal Dinu Capotescu și Roxana Cobusceanu, restauratorul de hârtie și carte Gabriela Paul, respectiv restauratorul de textile Emese Varga din partea Muzeului Județean Satu Mare.

ornate, haine liturgice și accesorii, confecționate din cațifea-brocart și mătase, cu broderii din fire de mătase și metalice, respectiv alte textile brodate, executate în ateliere maghiare și austriece (foto 25).²⁰ Una dintre cele mai valoroase textile este casula confecționată din haina de încoronare a Mariei Tereza, darul diecezei din Eger. O altă piesă deosebită dăruită de episcopul Péter Klobusiczki este haina liturgică decorată cu solzi de os.²¹ Tot aici se pot vedea odăjdii și capa episcopului Gyula Meszlényi.

Dintre statuile de lemn și crucile expuse evidențiem în mod expres figura unui sfânt în poziție șezândă, care inițial decora probabil parapetul unui amvon și reprezintă unul dintre evangheliști²², respectiv o cruce cu talpă sculptată și poleită, ambele din perioada barocă. Este de menționat și crucifixul artistic sculptat din fildeș, care a fost donat Diecezei de Satu Mare de către episcopul Gábor Erdödy din Eger.

Majoritatea vaselor liturgice bogat ornamentate sunt confecționate din aramă, argint, unele poleite și provin în principal din perioada secolelor XVIII-XX (foto 26-27).²³ Printre aceste vase unele au fost confecționate în atelierile meșterilor vestiți, precum I. Kern, Anders, János Bittner, Sebestyén Hann. Cel mai vechi vas liturgic este un potir de aramă aurit la cald, de factură gotică, provenind din Baia Mare, fiind databil la sfârșitul secolului al XVI-lea.²⁴ În cadrul lucrărilor de orfevrărie, cele mai minunate obiecte sunt monstrațele. Drept dovadă stă monstrața expusă, din argint aurit, cu greutatea de 7 kg, comandată în 1837 de János Hám pentru Catedrală din atelierul vienez al lui I. Kern (foto 28).²⁵

Tablourile votive formează o categorie aparte, altfel spus tablou de făgăduință sau recunoștință, care au fost depuse la altarele sfinților din mulțumire, sau pentru a cere ajutor. În general sunt legate de îmbolnăviri sau accidente, evenimente la care aceste tablouri fac referire întotdeauna.²⁶ Patrimoniul cultural al regiunii noastre a fost format și determinat de jurisdicția Diecezei de Eger, de influențele culturale maghiare și vieneze, și nu în ultimul rând de coloniștii de etnie germană care s-au stabilit pe teritoriul Eparhiei. Tablourile votive expuse sunt relicvele catolicilor vorbitori de limbă germană. Cele provenite din secolele XVIII-XIX ne oferă scurte incursiuni în evenimentele din viețile lor. Tabloul votiv de recunoștință intitulat Doi într-o barcă, immortalizează traversarea cu succes a Dunării de către șvabi, în drumul lor din vechea patrie în cea nouă. Tablourile intitulate Rugăciune, Implorare,

respectiv Accident sunt de asemenea tablouri de mulțumire, prin care credincioșii se adresează Maicii Domnului (foto 29).²⁷

Lucrările călugărițelor, cusute cu motive ornamentale din fir de argint și mătase, precum și ornamentele din șnur împodobit cu mărgelile, sticlă colorată șlefuită sau pietre semiprețioase, adesea ascundeau racle ale unor sfinți, sau încadrau icoane în miniatură.²⁸ Selecția lor prezentată în expoziție, provine din moștenirea episcopului Gyula Meszlényi (foto 30).²⁹

Majoritatea tablourilor se aflau în stare degradată datorită condițiilor anterioare rele. Suprafața lor era caracterizată de rupturi, adâncituri, găuri, urme de arsură, desprinderi în solzi ale stratului de pictură. Aceste opere de artă au fost salvate de la pieire, iar după restaurare au ajuns piese de prestigiu ale expoziției. În afara a două tablouri baroce, Adorarea păstorilor și Adorarea magilor, mai sunt prezentate un studiu cu portretul Sfântului Petru, semnat de Carl Blaas, apoi o pictură pe tablă de alamă reprezentându-l pe Sfântul Ieronim și pictura denotând atmosfera lui Jusepe de Ribera, intitulată Martiriul Sfântului Bartolomeu. În prezent pot fi văzute picturi din 1855 semnate de József Mezey, care decorau odinioară palatul episcopal, *Immaculata Conceptio*, adică Preacurata Zămislire, precum și tabloul reprezentându-l pe Sfântul Nicolae (foto 31-32).³⁰

Rolul picturilor și sculpturilor de lemn a fost acela de a împodobi interioarele bisericilor. Potirele, monstrațele, relicvariile, ferulele au slujit cândva ca instrumente liturgice. Odăjdii, textilele brodate evocă bogăția vremurilor de odinioară. Aceste obiecte, timp de secole, au aparținut vieții cultice cotidiene a enoriașilor credincioși, iar astăzi au ajuns să se odihnească devenind exponate ale colecției noastre.

La întemeierea Colecției de Artă Bisericească, luând în considerare direcțiile papale de referință, ne-am fixat ca scop păstrarea și îngrijirea valorilor noastre culturale³¹, în vederea prezentării și conștientizării patrimoniului nostru material, servind totodată la păstrarea identității noastre religioase și culturale. Dorim să sporim și să îmbogățim și pe viitor colecția deja existentă, lăsând-o ca moștenire posteriorității, ca prin aceste obiecte să aibă o perspectivă asupra vieții oamenilor care au trăit pe aceste meleaguri în epocile trecute.

Fotografiile au fost realizate de autori.

²⁰ Blazonul funerar al Contelui Antal Károlyi brodat pe mătase cu fir de mătase și metal a fost restaurat de Emese Varga în 2007-2008.

²¹ Meszlényi 1906, pp. 277-279.

²² În baza comunicării verbale a istoricului de artă Szilveszter Terdik.

²³ Potirul din imaginile 26-27 a fost restaurat de Éva Puskás. Baza și tija lui sunt din alamă, iar vasul propriu zis din argint. M: 29 cm.

²⁴ Istoricul de artă Dr. Etele Kiss a analizat obiectele în baza fotografiilor. Mulțumiri.

²⁵ Nr. inv. 747. Autorii au efectuat conservarea monstraței (desfacere, curățare, remontare).

²⁶ Néprajzi lexikon (Enciclopedia etnografică). <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/2-344.html>.

²⁷ Ulei pe panou de lemn, 26x22 cm. Nr. inv. pk. 75.

²⁸ Soós 2006. <https://www.keresztenyzeum.hu/page.php?id=101>.

²⁹ Nr. inv. pk. 148. 26x24 cm.

³⁰ La înlăturarea repictărilor ulterioare în colțul de jos din dreapta al picturii a devenit vizibilă inscripția cu Baia Mare: „Nagybánya 1783 Th. Holzhamer”.

³¹ Dorim să-i mulțumim pe această cale chimistului Dr. Márta Járó și lui Andrea Várfalvi, artist restaurator textile, pentru îndrumarea profesională și ajutorul generos acordat. De asemenea suntem recunoscători pentru sfaturile profesionale și prietenești artiștilor restauratori Katalin T. Bruder și Gábor Séd.

BIBLIOGRAFIE

- BARA Júlia (2010): Római katolikus székesegyház, Szatmárnémeti. [www.lexikon.adatbank.ro /erdelyi műemlékek/ szatmárnémeti műemlékek/ Római katolikus székesegyház./](http://www.lexikon.adatbank.ro/erdelyi_muemlenek/szatmarnemeti_muemlenek/)
- ENYEDI, Stefan (2004): Orgile istorice din județul Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, pp. 141-147.
- PUSKÁS Éva (2009): A Szatmári Római Katolikus Egyházmegye kulturális javainak megmentése / *Salvarea bunurilor culturale ale Diecezei Romano-Catolice de Satu Mare*. In: ISIS Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek / *Revista Restauratorilor Maghiari din Transilvania*. 8-9. Szerk.: Kovács P. Haáz Rezső Múzeum Székelyudvarhely, pp. 106-111, 182-184.
- MESZLÉNYI Gyula (1906): Klobusiczky Péter volt szatmári püspök, később kalocsai érsek szent beszédei. Szatmár, „Pázmány-Sajtó” (Püspöki Nyomda), pp. 277-279.
- SOÓS Sándor (2006): Apácamunkák (17-20. század). Kiállítási katalógus / Catalog de expoziție. Esztergom, Keresztény Múzeum.

Éva Puskás

Restaurator

Episcopia Romano-Catolică de Satu Mare

440010 Satu Mare

str. 1 Decembrie nr. 2

Mobil: +40-747-029610

László Sulyok

Custode

Episcopia Romano-Catolică de Satu Mare

440010 Satu Mare

str. 1 Decembrie nr. 2

LISTA FOTOGRAFIILOR

- Foto 1.* Catedrala din Satu Mare.
- Foto 2.* Tabloul altarului Sfântul Ștefan al vechii biserici parohiale.
- Foto 3.* Semnătura și anul marcate pe tabloul altarului principal.
- Foto 4.* József Pesky: Salvator Mundi.
- Foto 5.* Corul și altarele Sfântul Ștefan și Sfântul Ioan Evanghelistul în zilele noastre.

- Foto 6.* József Pesky: Sfântul Ștefan.
- Foto 7.* József Pesky: Sfântul Ioan Evanghelistul.
- Foto 8.* Tabloul Sântul Petru înainte de restaurare.
- Foto 9.* Detaliu cu reversul tabloului Sântul Petru.
- Foto 10.* Tabloul Sântul Petru după restaurare.
- Foto 11.* Altarul Sfântul Ioan de Nepomuc.
- Foto 12.* Tablou de altar Sfântul Alois de Gonzaga după restaurare.
- Foto 13.* Capacul sicriului lui János Hám înainte de restaurare.
- Foto 14.* a-b. Detalii cu interiorul sicriului înainte de restaurare și exteriorul în curs de restaurare.
- Foto 15.* Sicriul restaurat, în capelă.
- Foto 16.* József Pesky: Golgota.
- Foto 17.* József Pesky: Pietă. Tablou de altar înainte de restaurare.
- Foto 18.* Pietă, detaliu în timpul înlăturării repictărilor ulterioare.
- Foto 19.* Pietă, detaliu înainte de restaurare.
- Foto 20.* Pietă, detaliu după restaurare.
- Foto 21.* Pietă, tablou de altar restaurat.
- Foto 22.* János Reidler (1838): Pietă. Biserica Sfântul Carol de Borromeo, Sighetu Marmăției.
- Foto 23.* József Mezey (1856): Pietă. Biserica din Ciucești.
- Foto 24.* Prima sală a expoziției.
- Foto 25.* Blazonul funerar al Contelui Antal Károlyi, 1971.
- Foto 26.* Potir cu decorații incrustate, înainte de restaurare.
- Foto 27.* Potir restaurat.
- Foto 28.* Monstranță de argint aurit din atelierul lui I. Kern, Viena, 1837.
- Foto 29.* Tablou de recunoștință, 1832.
- Foto 30.* Sfântul Benedict. Lucrătură pictată și brodată de călugărițe.
- Foto 31.* Pictura reprezentându-l pe Sfântul Nicolae, în curs de chituiture, detaliu.
- Foto 32.* Th. Holzhamer (Baia Mare, 1783): Sfântul Nicolae.

Traducere: Éva Dezső